№ 66 Ապրիլի 16 (28) 1881 Ապրիլի 16 (28) № 66

ՏԱՄՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 բուղ. կէս տարւոյնը 6 բուղ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թղթակցում պղտամ են հիմնական խմբագրատան մէջ.

Ձանուցագրութեանց գինը 4 ս պղպեկ
Տպւում է «Մշակ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ ազգ տօներից)

Ձանուցագրութիւնները ընդունւում է ամեն յետադէմ:

Ձանուցագրութիւնների համար գինսդամ են
Իւրաքանչիւր տողի 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հրաւէր նոր բաժանորդագրութեան. Նոր տպագրութիւններ.— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գիմադրութիւն.— ՀԱՅԱՍՏԱՆԵՑՒՔ.— ՅԱՆԱՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մատենագրութիւն.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՒԷՐ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՕՐԱԳՆՈՑԻ ՀԱՄԱՐ, ՈՐ ՊԻՏԻ Է ՀԻՄՆՎԻ ԹՂԱԼԻՍՈՒՄ ԿԱՑՈՒՑ ԱԼԼԵՔՍԱՆԴՐ Բ. Ա-ՆՈՒՆՈՎ

—

Այժմ, երբոր մենք պատրաստւում ենք քաջալերել մեր վարժարանաց թագաւորնախանձի համար, ժամանակ է մեզ մատնել՝ թէ ինչպէս ամենից լաւագոյն կերպով մենք կարող ենք յարգել և անմահացնել մեր մէջ երբեմն ապրած յիշատակը նորա, որը մեզ համար այնքան թանգագին էր կենդանի ժամանակ և որը առաւել ևս թանկագին պատւոյ արժանի է մեռնելոյ ետեւ:

Նաւատատի երիտասարդները, որոնք ընկերանալ սկսան ազգի զգացմունքների արտայայտիչներ, արդէն վճռել են ցնծալով յիշատակարանները նորա՝ պահել մեր անմահանալի թագաւոր-ազատիչին՝ պետրոս-ագուստոսին՝ պետրոս-առաջնոյն այնքանգործի, որոնց շնորհիւ մեր մեծ թագաւորը, Մոսկվայում—որտեղ պսակի հրապարակի վրայ ևս գոյութիւն ունի յիշատակարան նաւատատի առաջին ծաղկերից ազգէն հաւաքւում են առատ նուիրատուիւթիւններ.

Մեր փառաւոր կռվիսը իր բազմազանութեան ժողովրդով, որ միանիւթ ջերմ հաւատարիմ է իր թագաւորներին, անշուշտ նոյնպէս յօժար չի մնայ այս ազնիւ, փափագելի—անմահացնել կռվիսի մէջ սրբացած յիշատակը նորա. Որը այնքան սիրուն էր գոյան հաւատարիմ ծառան նաւատատի հետ. որը միշտ եղել էր հայրը և բարերար իր բազոր հաւատարիմ ազգերի համար:

Ամրոզը կռվիսի կենդանին, թիֆլիսը, գեռ շատ ժամանակ չէ, որ բազդ ունէր տեսնել իր պատերի մէջ հանդիսաւոր կոյսերին և գա սրգին երիտասարդ է, որ նորա օգտատիրա եղբայր թնամութեան տէր է. այդ պատճառով նա ևս չեր մնայ մայրաքաղաքներից և կը շտապի ցոյց տալ իրան, որպէս ամրոզը կռվիսի ազգերի երախտագէտ զգացմունքների ուղիղ արտայայտիչ: թիֆլիսում նոյնպէս պէտք է հաստատի յիշատակարան Մեծ թագաւոր-Ազատիչին ի յիշողութիւն և յարգանք ապագայ սերունդների:

Մեր կռվիսի յիշատակարանը իր ֆշտամով և վեհանձնութեամբ պէտք է նոյնպէս յիշնի արժանի անուան նորա, որին գա նուիրւում է, նա պէտք է լինի յարմար այն խորին և հաւատարիմ հպատակական զգացմունքների, որով ոգեորված են կռվիսի բոլոր ազգերը, առանց ազգութեան և հրաւի խտրութեան: Մեր յիշատակարանը, հրնչով իր վրա ամենազօրեան, ամենամարգասէր Միապետի փառաւոր առնանը, պէտք է լինի անապատելի, յատկանական ապրիւր բարութեան և ազգասիրութեան, որով միշտ ապրեցած էր նորա ջերմ, սիրող սիրտը:

ԱՐԻՒԱՆՈՑԸ բոլոր հրեաս ազգաս որը մանուածների համար, առանց նրանց ցնծագին ծագումի խտրութեան, կը լինի ամենաարժանաւոր յիշատակ նորա համար, որ իր կենդանի միշտ ապրեալ սիրտ էր և փայփայում էր մանուկներին: Ա յդ պրեանցի շրջանում, ուրեմն և նորա օգտակար ազգասիրութիւնը երիտասարդին կախած կը լինէն այն նուիրական միջոցներից, որոնք չինեն կը կազմեն նորա հիմնարկութեան համար, քանի որ շատ կը լինեն նուիրատուիւթիւնները, այնքան և առաւել վեհ և բարերար կը լինի այդ կռվիսական յիշատակարանը:

Ուրեմն թ նկատի ունենալով այդպիսի ազգասիրական, այդպիսի բարեգործական նպատակը, ժողովինք միասին թ յիշատակի մեր ընդհանուր թագաւոր-Հօր, որպէս նորա սիրած որդիք: Ընդհանուր կատարութիւնով հիմնենք ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՕՐԻԱՆՈՑ ԿԱՑՈՒՑԻ ԱԼԼԵՔՍԱՆԴՐ Բ., որը իր վեհանձնութեամբ արժանաւոր լինի իւ նորա յիշատակին և իւ մեզ, որոնց համար նա գոհեց իր անգնահատ կեանքը:

Նուիրելով շատ հարգութիւնս մեր լաւագոյն թագաւորի և հայրենիքի սիրոյ առաջնորդն, մենք միայն ունենանք, որ չտրտղ ձեռք չէ ազատ մնում:

Նուիրատուիւթիւնները ընդունւում են առանձին մանաւանդ մեզ, որը նշանակված է թիֆլիսի բարեգործական ընկերութեան գրամից նախագահութեամբ իշխանաս Հի Ալէքսանդրա Մաթաթոզեա Մելիք-Մելիք, գոյիսանական գործերի գլխաւոր Հրամանատարի Օգնականի տանը: Բոլոր անձանց և հաստատութիւնների նուիրատուիւթիւնները կը հրատարակվին ամեն շաբաթ անգամ լրագիրների մէջ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Թիֆլիսի բարեգործական ընկերութիւնը ստացել է մեզ մի հրաւէր նուիրատուութեան թագաւոր կոյսը Ալէքսանդր II-ի անունով թիֆլիսում մի մանկական օրացանց հիմնելու նպատակով. Ուրախութեամբ ազատ ենք ներկայ համարի առաջին երեսի վրա այդ պատուական հրաւէրը և յայտնում ենք որ «Մշակի» խմբագրութիւնը յանձնված է նոյնպէս մի ապրանք թերթ, որի վրա յանձնագործները յոգատար օրացանց նուիրատուութիւն անելու. կարող են դիմել ներկայանալով խմբագրութիւնը և մեզ յանձնել իրանց նուիրած գումարը. իսկ մենք. մեր կողմից, կը հաղորդենք յիշեալ գումարը փոխադրողի օգնականի առաջնութեան, իշխանաս Հի Ալէքսանդրայի:

—

Տեղական առաջ լրագիրներում կարդում ենք հետեւեալը. «Ապրիլի 8-ին ստացված է թիֆլիսում Բարեգործական հասան, որով յայտ է տրւում թէ բոլոր քաղաքական ներկայացուցիչներն և առհասարակ գործակատարները ակումբ ֆոմինոյ սոբրանիի անդամներ էին:

—

Ըստ քաղաքի առաջին ներկայացումը լինելու է ապրիլի 19-ին, կիրակի օր:

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են որ պատերազմական մինիստր կոմս Միլյուտին քաղում է իր պաշտօնը և նշանակվում է պետական խ-րհրդի նախագահ:

—

Ապրիլի 3-ին, ինչպէս հետագրում են «Русский Курьеръ» լրագիրը, կառավրկեան հինգ քաղաքացիների վրա մահական պատիժը կատարած մինչեւ. Դէմ դիմելիների վրա գտաւվինը գեռ չէ կատարված, որովհետեւ նա չգիտէ, Առաւօտից Սեմյոնովսկի ասպարէզը լի էր զորքերով և ամբոխի բազմութեամբ. Սալլատից մինի վրա նստած էին Բիսակով և Ժելյաբով, միւսի վրա Սիբոլչիչ, Գիմովսկայա և Միխայլով. Նախընթաց գիշերը Բիսակով հագրեց վեց. Միխայլով խոստովանվեց, Սիբոլչիչ մնաց

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—

«Юридическое Обозрѣніе» (Իրաւաբանական Տեսութիւն) շաբաթաթերք (Հրատարակվում է թիֆլիսում հինգշաբթի օրերով, մօտ 2 տպագրական քերթ.) № 1.—Ա. Սանիտավի խմբագրութեամբ.

—

Ապրիլի 2-ին թիֆլիսում լոյս տեսաւ մի նոր հանդէս, տասներկու յղացուով, «Իրաւաբանական Տեսութիւն» անունով, որը արժանի է ուշադրութեան ոչ միայն մասնագէտների, այլ և նոյն իսկ հայ հասարակութեան առհասարակ մի լուսաւորեալ անդամի կողմից.

Մեր այս յոդուածը նուիրում ենք հայ հասարակութեան ուշադրութեան այն պատճառով, որ առաջին դրած իրաւաբանական քերթը հնատրվելու է և հայ ժողովրդի կեանքով իրաւաբանական տեսակէտից նոյնպէս. Նոյն հրատարակութիւնը ոչ քէ հնատելու է մի որ և է նոյ այս կամ այն ազգային հայեացքի, կամ նպատակ է գրել այս կամ այն պատճառական ուղղութիւն անցկացնել իր հրատարակութեան մէջ, ոչ. նա իրան համար չատ լուսաւորեալ կը է թնտրել, չատ հանգիստ ընթացք է որոշել իր հանդէսի համար, մի խնդիր, որից հասարակութիւն և ազգասէր կարող է չահել ամեն մի տպագ. լինի դա հայ, ռուս, վրացի և այլն. Ահա ինչու համար, կրկնում ենք, այս շաբաթաթերքը կը հայ հասարակութեան կողմից արժանի է առանձին ուշադրութեան.

Գիտէ է ասած, որ մեր հայ պարբերական քերթերը, նոյնպէս և հայ ուսումնական գործ. ամենեին չեն պարապել և չեն պարապում մեր ժողովրդի իրաւաբանական կեանքով. կարծես թէ հայ ազգը ամենեին անծանօթ է այդ կեանքին, կարծես թէ նա չէ կազմում հասարակութիւն, որը ապրում է յայտնի օրէնքներով, ուր նի յայտնի հայեացք այս կամ այն հասարակական երեւոյթի վրա, այս կամ այն յարաբերութիւնների՝ թէ հասարակութեան անդամների միմեանց վերաբերութեամբ թէպետ ամենօրեայ կեանքի մէջ, և թէ այդ անդամների իրերի հասանելի վրա, և թէ այդ անդամների իրերն ամենայնի վրա. Ամենայն ինչ մնում է մեր ազգի առաջ խրթին հանգուցք, որը ձեռնում է մեր ազգի առաջ իրրև հասարակութիւն, ներկացի, պետութիւն և այլն և այլն. Այս ամենի մասին մենք ամենեին ոչինչ տեղեկութիւն չունենք. Ինքներից ոչ ոք չէ գտնում անհրաժեշտ հետազօտել մեր ժողովրդի կեանքի այս մասին. մենք սրա վերաբերութեամբ այնպիսի տգիտութեան մէջ ենք, որ մի ազգային երեւոյթ հասարակական ամբի և իրաւաբանական է կազմում մեզ համար. Մենք չենք ուշադրել մինչև անգամ երբեմնապէս՝ կարդ կատարվելիք քննութիւնների առջ ազգերի իրաւաբանական կեանքից, ծանօթանալ նրանց հայեացքների հետ կեանքի այլ և այլ յարաբերութիւնների նկատմամբ.

Ահա մի սրբիչ պատճառ մի քանի համար մենք նուիրելիքենք այս յոդուածը վերլուծելով իրաւաբանական քերթին, ուշադրութիւն դարձնելով նրա նպատակը և ուղղութիւնը, որի մասին այս բոլորից կը պատմենք.

Շաբաթաթերքի առաջին յոդուածը նուիրած է պրուսյ խնդրին, որը ընդհանրապէս հինին պէտք է համարել ամեն մի ուսումնասիրութեան, և մասնաւորապէս իրաւաբանական հանդիսին. Ներկացուցիչը պատրաստում է յայտնի «Обзоръ» լրագրի խմբագիր Նիկոլսկուին. Գործը չատ իրաւացի է. Հրր քաղաքացիորէն է. ուր այնքան քաղաքական գանվածքաս առաջին քայլերում մեր «Իրաւաբանական տեսութիւնը». ամենեին իրաւաբանական նրբութիւններով ու խնդիրով չեն զբաղված այժմս ընթերցող հասարակութեան մտքերը՝ նոր քերթի ծնունդ տեսան օրերում. Միասնոյ մարդու հանգիստ խօսքը անհնար կարդալու, մանաւանդ է ամեն կողմից ձայն ուղղ ազգաբնակների, հասարակութիւնների և անհատների ամբ բոլոր մէջ. Այդին և ոչ իրաւաբանի մէջ. Ամեն ոք իրաւացի է ասած խօսքը մարտի մէջ ազգերգական անգամ. «Իրաւաբանական տեսութիւնը» այսպիսի ժամանակ բոլորովին անկարելի է մի քան չնինել, կարծես թէ ընթերցողը իրաւունք կունենայ մտածելու, որ այսպիսի խոսան օրերում մի քերթի. որը իրան նուիրել է իրաւանց, մնում է պարզելութեամբ ձեռնհասները խօսել կուրծքի վրա, նաեւ ծովի ափին ու ազատել այնտեղ չատ ոգեռնական.

Դժբաղդարար այդպես երեսում է առաջին քայլում և մրափանքի հայեացք ունենալուց գործի վրա. Ցայտնի բան է, ասում է յոդուածագիրը, այժմս հասարակութիւնը զբաղված է մարտի 1-ի անցքով, կարդում է նոյնպէս քէ խնդրի ասոիճանական մինչեւ են գործ դրդում, որպէս դի առաջին առնէն այդպիսի անցքերին. Բայց և այնպէս՝ այնպիսի երեւոյթներ են պատահում այժմս, որ դրանք հանդիսաւորապէս նշանակութիւն կարող են ունենալ. վ.ր առնենք նոյն իսկ բնութիւնան իրաւունքը, մեր օրէնադրութիւնը բնութիւնների մասին. մեքէ ասինք հետագրերը խնդիրներ կարելի է յարուցանել, մշակել այդ մասին. Մեքէ պահանջվերքիր երեւոյթ է Պետերբուրգում. 19-ին մարտի քաղաքային բնութիւնները (քան և հինգ քաղաքացիներ) համար. «Մենք կարծում ենք, ասում է պ. Նիկոլսկուն, որ ոչ միայն ռուս, այլ նոյն իսկ եւրոպական իրաւաբանական գրականութեան համար, այս բնութիւնների հիմունքը և մանրամասնութիւնները անհուն նիւթ են ներկայացնում.»

«Որքէ էլի չատ և տասնել եւս ծանր առաջադրութիւններ իրաւաբանական քերթը կարող է. մեր կարծիքով, իր համար կերպարար գանել իր գիտական գործունէութեան համար ընտրատանի այժմեան քաղաքական հիմունքի խնդիրների անցքերի մէջ. Մենք պնդում ենք միտքս անգամ, որ ինչ անհրաժեշտ էր երկիւ. այն չնինելու է վաղը. Միայն այսպէս ոչ մասնելի մէջ. ոչ հիմունքի մէջ անց չէին կարող անելու իրաւունքների, որոնց նախորդների վրա խնդիրները. Ամենքն էլ կարծում էին, որ այն գժուարութիւնները, որպիսիք ծագելան ընտրատանի հիմունքի մէջ վերջին քսան տարուայ ընթացքում, կարելի էր վերացնել մի պահական գործով անձի անհնար կամքի ճնռնգան ուժով. Կամ մի ուրիշի մտքի առաջարկման հարցերութիւններով. Ամենքն էլ անհնարութիւններից էին տպատում վերացութիւն, խոչ